

MAAK EENS KENNIS MET DE ESSENZWAM (*PERENNIPORIA FRAXINEA*)

Peter-Jan Keizer

Kruisweg 23, 3513CS Utrecht

Keizer, P.-J. 2018. Meet *Perenniporia fraxinea*! *Coolia* 61(4): 223–226.

Perenniporia fraxinea, a large pileate polypore that can be confused with other large bracket fungi, is described and illustrated. Characters that help a correct identification are the pale-coloured context and the white spores, often found deposited under the fruit body. Spores are subglobose and thick-walled.

Tijdens de NMV-excursie naar Landgoed Linschoten, november 2017, kwamen we een zeer grote Tonderzwam-achtige houtzwam tegen die groeide aan de voet van een oude Es (Figuur 1). De eerste reactie van de deelnemers was: dit is natuurlijk één van de grotere *Ganoderma*-soorten, zoals de Platte Tonderzwam, Dikrandtonderzwam, Waslakzwam of Harslakzwam. Al deze soorten zijn niet bepaald zeldzaam in de kleibossen in de (wijde) omgeving van Utrecht. Toch viel het niet direct mee te bepalen welke soort het dan zou moeten zijn. De bovenkant was van het soort (roodachtig) bruin dat geregeld voorkomt bij grotere houtzwammen en de poriënlaag was crèmewit. De vraag was natuurlijk welke soort dit was. Antwoord: de Essenzwam (*Perenniporia fraxinea*), zoals u gezien de titel van dit verhaal misschien al gedacht had.

Identificatie

Een probleem met de grotere houtzwammen is dat deze zeer variabel zijn wat betreft de meest opvallende uiterlijke kenmerken zoals vorm en kleur. Het is dan de kunst de juiste

Figuur 1. Fors exemplaar van de Essenzwam (*Perenniporia fraxinea*) aan de voet van een oude Es, Linschoten (U.). (Foto: Emma van den Dool)

Figuur 2. Jonge Essenzwam aan de voet van een Es, Houten (U.).

(combinatie van) kenmerken te vinden om tot de correcte determinatie te komen. Hieronder volgt een overzicht van opvallende kenmerken, en hoe deze bij andere houtzwammen eruit zien. Dat bepaalt dan gelijk de bruikbaarheid van de kenmerken.

Vorm en grootte van het vruchtlichaam

Eén tot meerdere halfcirkelcormige, relatief dunne hoeden; oudere exemplaren kunnen dikker en onregelmatiger van vorm zijn. Daarin is de Essenzwam niet uniek t.o.v. andere soorten houtzwammen, ook al zijn de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*), Roodgerande

Figuur 3. Essenzwam met opgehoopte witte sporen op grassprietten en spinrag, zowel onder als boven de hoed.

Figuur 4. Essenzwam op populier met gele aangroeirand en zwartig oppervlak, waarop een wit waas van gevallen sporen zichtbaar is. De Bilt, Utrechtseweg.

houtzwam (*Fomitopsis pinicola*), Dikrandtonderzwam (*Ganoderma adspersum*) en Harslakzwam (*G. resinaceum*) als regel dikker, met een min of meer driehoekige doorsnede. De Dennenmoorder (*Heterobasidion annosum*) heeft ook een roodbruin hoedoppervlak, maar diens hoeden zijn altijd veel kleiner en smaller, en de soort komt amper in de kleibossen voor.

Bovenzijde

De kleur is zeer variabel. Jonge exemplaren zijn bleek-beige tot witachtig met een fluwelig oppervlak (Figuur 2). Bij ouder worden ontstaat een dunne bruinrode korst (Figuur 1), die bij overjarige vruchtlichamen wat dikker wordt en naar donkergrijs tot zwartig kleurt (Figuur 4). De verse aangroeirand is crème-gelig. Tonderzwammen zijn ook in jonge toestand niet wit op de bovenkant en glad, maar hebben wel vaak een witte aangroeirand.

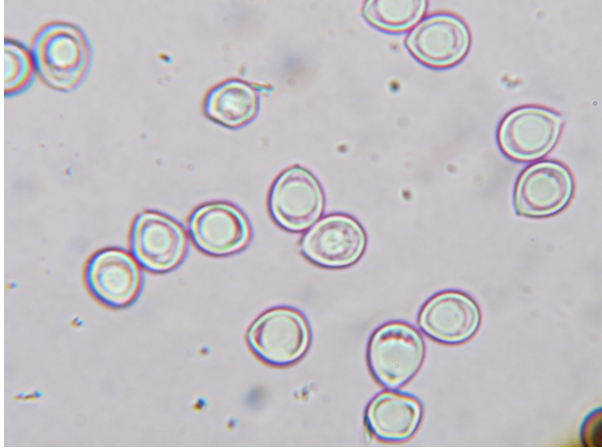
Onderzijde

De poriënlaag is licht beige tot witachtig en verschilt hierin weinig van de meeste andere hier benoemde houtzwammen.

Kleur van de trama

De Essenzwam en de Roodgerande houtzwam hebben bleekbeige tot kurkkleurige trama. De overige soorten hebben geelbruine tot donker roodbruine trama. De Roodgerande houtzwam heeft bovendien een veel steviger consistentie. Bij deze soort is er vrijwel altijd een roodachtige zone op het hoedoppervlak net binnen de verse aangroeirand.

Figuur 5. Dikwandige, vrijwel bolvormige sporen van de Essenzwam. De meeste zijn zo'n $7 \times 6 \mu\text{m}$.

Sporen

De sporen zijn in massa wit, en dat is een belangrijk verschil ten opzichte van alle *Ganoderma* soorten, die cacaobruin sporenpoeder hebben. De sporen van dicht bij de bodem groeiende houtzwammen zijn vaak ter plekke in massa te vinden. Het nauwkeurig afspeuren van direct onder de hoed liggende

blaadjes, grassprietjes, slakken sporen en spinragjes loont: deze bevatten dikwijls een laagje van opgehoopte sporen (zie Figuur 3). Ook sprietjes en blaadjes op de bovenkant van de hoed zijn dikwijls bedekt met een laagje sporen. De Echte tonderzwam heeft ook witte sporen; die soort zit vrijwel nooit dicht bij de bodem aan de stamvoet, is dikker en grijs aan het bovenoppervlak, met donkerbruine trama. Ook de Roodgerande houtzwam heeft lichte sporen, maar deze heeft eveneens een dikkere vorm en andere kleuren (zie boven).

Een microscopisch onderzoek van de sporen laat zien dat deze bij de Essenzwam breed eivormig tot vrijwel rond en dikwandig zijn, $5-8 \times 5-6,5 \mu\text{m}$, Figuur 5. Daarin wijkt deze soort af van alle erop gelijkende houtzwammen.

Conclusie

Door de variabele vorm en soms met andere houtzwammen overeenkomende kleuren kan de determinatie van de Essenzwam in het veld lastig zijn. De jong afgeplatte hoedvorm, de wat zachtere consistentie, de bleke kleur van de trama en de groeiwijze aan de voet van de boom wijzen op de Essenzwam. De witte kleur van de sporee en de (microscopisch te onderzoeken) breed ovale tot bijna ronde dikwandige sporen sluiten andere soorten houtzwammen uit.

De Essenzwam is in Nederland een vrij zeldzame soort. Het grootste deel van de vondsten stamt uit Laag-Nederland: het rivierengebied en de veengebieden in Noord- en Zuid-Holland, met een opvallend groot aantal vondsten rondom Rotterdam. In dit gebied zijn natuurlijk veel Essen aanwezig, waar deze soort graag op groeit, maar kijk uit: de Essenzwam is beslist niet beperkt tot deze boomsoort. Ryvardeen & Melo (2017) vermelden wel 20 verschillende waardboomsoorten. In Nederland groeit de Essenzwam behalve op Es ook geregeld op Beuk, Populier, Eik en andere loofboomsoorten. De vruchtlichamen ontwikkelen zich aan de stamvoet. Net als diverse andere grote houtzwammen groeit de Essenzwam gewoonlijk in door de mens bepaalde omgeving: laanbomen, parken, landgoederen.

Foto's door de auteur, tenzij anders aangegeven.

Literatuur

Ryvardeen, L. & Melo, I., 2017. Poroid fungi of Europe. 2nd Edition. Synopsis Fungorum 37, Fungiflora, Oslo.

